

Психологічні основи гуманістичних засад управлінської діяльності педагога

У сучасного педагога існує серйозна диспропорція між тим, скільки часу й зусиль витрачається на вивчення різних теоретичних дисциплін для формування загальної інтелектуальної культури, засвоєння фахових знань, методики їх викладання, і тим, що робиться для набуття практичних знань, умінь та навичок із психології педагогічної праці, підвищення якості комунікативної компетентності тощо.

Тому психологічна служба ліцею допомагає педагогам як представникам професії типу „людина-людина” ліквідовувати цю диспропорцію шляхом впровадження семінару-практикуму **„Психологічні основи управлінської діяльності педагога”**, метою якого є вивчення психологічних особливостей керівництва вчителя, теоретично та практично розглядаються питання взаємостосунків з учнями, їх батьками та колегами по роботі. Кожне заняття семінару має свою тему, мету, завдання, структуру.

Так, заняття на тему „Професійна спрямованість особистості педагога” передбачає розгляд поняття „самореалізації” та наступне виділення 4 його основних типів. Залежно від складу особистості: організатор, предметник, комунікатор, інтелігент.

Для організатора важливо реалізувати свою потребу в лідерстві, домінуванні, розкрити свої якості волювої, сильної, вимогливої, енергійної людини. Йому легко вдається організувати дітей, він уміє пробудити в них дух колективної зацікавленості, ділового співробітництва, відповідальності.

Учитель-предметник реалізує свій інтелект, глибокі знання зі свого предмету. Він поважає інтелект і виховує його в учнів засобами свого предмету. Це професійно компетентна і творча людина, віддана своєму фахові.

Учитель-комунікатор реалізує у професії вчителя потребу в спілкуванні. Він доброзичливий, співчутливий, привабливий, високоморальний. Його вплив на дітей насамперед емоційний, через пошук шляхів сумісності з учнем, через особистий контакт.

Учитель-інтелігент реалізує в професії свою потребу в духовності, високо моральності та вихованні цих якостей у дітей. Це людина з високою загальною культурою, високим рівнем інтелекту. Високими моральними якостями, постійними духовними пошуками. Він виховує собою, власним прикладом.

Протягом заняття було виявлено: 53% педагогів-організаторів, 33% предметників, 27% предметників, 60% інтелігентів. Вираженість одного з факторів свідчить про моноспрямованість особистості вчителя, кількох – поліспрямованість, об'єднання кількох типів самореалізації в учительській професії. Дослідження показало, що 100% педагогів мають полі спрямованість власної особистості.

Досить цікаво проходив диспут **„Особливості деформації особистості вчителя в залежності від типу професійної спрямованості”**, де обговорювалась проблема: професія, надає можливість проявити свої якості, також і обмежує їх прояв. Адже з одного боку розвиваються якості, необхідні для успіху в професії, з іншого – змінюються і руйнуються якості, не потрібні в тій чи іншій професійній діяльності. І якщо ці професійні зміни порушують цілісність особистості, знижується її стійкість, пристосованість до життя, то це потрібно сприймати як професійні деформації.

Заняття **„Прояв емпатії у педагогічному спілкуванні”** мало на меті визначити рівень емпатії педагогів та розвиток їх здатності співчувати та співпереживати співрозмовнику. За отриманими результатами маємо 38% вчителів з високим рівнем емпатії, 30% - з середнім, 32% - з низьким. Причому емпатія проявляється у більшості випадків через ідентифікацію зі співрозмовником (44%) та на емоційному рівні (78%).

Інформативним було заняття **„Стилі педагогічного керівництва у навчально-виховному процесі”**. Даючи відповідь на питання, що повинен робити вчитель на уроці, педагоги усвідомили, що учити – це керувати так, щоб передати знання, уміння, навички, розвивати інтелект, зрештою, досягнути мети, яку вони перед собою поставили. Тим більше це стосується класних керівників (75%

педколективу), адже його керівництво глибше, триваліше, впливовіше, відповідальніше й певною мірою поширюється на батьків.

Метою цього заняття є виявлення домінуючого стилю керівництва та розгляд особливостей психологічних позицій та ролей у педагогічному спілкуванні. Кожна творча група мала можливість висловити своє розуміння щодо існуючих стилів та назвати переваги та недоліки кожного.

Авторитарний стиль керівництва серед педагогів - чітка «батьківська позиція за Е.Берном і, на перший погляд, найефективніший.

Учитель авторитарний, образно кажучи, застібається на всі гудзики.

Його «я» — дutoї сили, він про це здогадується, але головне — щоб ніхто про це не здогадався. Йому не можна «розстебнутись»: король голий. Тому, керуючи, він використовує страх.. Його влада — на вмінні робити боляче, постійно виводячи учня з рівноваги, створюючи навколо себе коло ненависті, стресу, страху, болю. Моє велике «я» — над. Вони — жалюгідні — внизу. Між нами — прірва, емоційна холодність, відчуженість. Я — сильний. Ненависть підтримує мене, робить мене сильним.

Причому людина може й не усвідомлювати цього, обираючи такий стиль керівництва. Найчастіше вона сама травмована подібним стилем у дитинстві і не може вийти за його межі. Життя такої людини — постійний стрес, а де стрес, там психічні зриви, хвороби. Як у неї самої, так і в тих, ким вона керує.

Ліберальний стиль протилежний авторитарному, хоча в основі його — те саме — слабкість «я», почуття неповноцінності (дитяча позиція за Е.Берном), проте «я» такого учителя в своїй слабкості агресивне, ліберально-пасивне. Такий учитель не знає себе, його «я» — сліпе, тому він не вірить собі, боїться себе, боїться бути собою і брати відповідальність, не сформований як особистість. Це дитина серед дітей. Він заробляє дешеві позитивні емоції від учнів на перших порах, але їм швидко набридає і вони «вилазять йому на голову», керують ним, зневажають — результати його роботи низькі.

Як почувуються діти за такого керівництва? Їм неприємно, вони відчувають ненормальність стосунків між ними і дорослим. Такого вчителя не поважають. Його внутрішній стан не можна назвати добрим. Він часто і не підозрює, що, заграючи з дітьми, будучи з ними ніби нарівні, не отримує позитивного зворотного зв'язку й перебуває на грані психічного зриву, ненавидить дітей і професію.

Демократичний стиль — це стиль сильної, впевненої в собі особистості (позиція «Дорослий—Дорослий» за Е.Берном), яка любить і поважає себе й дітей, наближається до дітей і розуміє їх. Такий учитель будує своє спілкування з дітьми не надто спускаючись до їхнього рівня і не піднімаючись над ними. Він старається підняти їх до спілкування нарівні — наскільки це можливо для віку та індивідуальності учня. Це складно, і щасливий той учитель, який уміє так керувати — який цього досяг свідомо або має природний дар.

Практика показує, що цей стиль найдосконаліший. В його основі лежить терпимість до бажань, проблем, особливостей дитини. Учень вірить у те, що вчитель йому допоможе, а вчитель працює, викликаючи ініціативу учнів. «Я» такого вчителя по-справжньому сильне й тому відкрите.

14

Після обговорення наголошується, що чисті типи керівництва трапляються рідко. І при всіх позитивах спілкування з позиції «Дорослий—Дорослий» демократичного стилю таке спілкування не завжди спрацьовує. Діти і ситуації різні, кожна дитина й ситуація вимагає індивідуального підходу у виборі стилю та методу керівництва. У тому, й полягає педагогічна майстерність, щоб знайти те, що вплине тут, зараз, на цю конкретну дитину. Керівництво нею має бути диференційованим та гнучким, тому закріплення в якомусь стилеві, позиції — хай навіть демократичному — найчастіше не сприяє навчанню й вихованню. Тому потрібна диференційованість в роботі з класом — з урахуванням вікових особливостей кожного учня.

Протягом заняття було визначено, що у 32 % педагогів переважає демократичний стиль, 6% - авторитарний, 26% - демократично-авторитарний, 11% - ліберальний, 25% - ліберально-демократичний. Насамкінець учасники склали правила роботи демократичного вчителя.

На занятті **„Виникнення комунікативних бар'єрів та шляхи їх подолання”** педагоги з'ясували сутність комунікативних бар'єрів, зв'язок між їх виникненням та домінуючим стилем керівництва, шукали причини їх виникнення, шляхи та засоби подолання. Так, з'ясувалось, що у 42% вчителів

виникають комунікативні бар'єри зі співрозмовниками, але лише у 12% причиною є стиль керівництва, у решти – це прояв особистісних якостей, зазвичай негативних.

Педагоги охоче погоджуються діагностувати свої професійні якості та, за необхідності, отримувати рекомендації щодо їх розвитку.

Кожен, хто звертається до психолога, чи за порадою, чи за рекомендаціями, чи з особистими проблемами, чи просто, щоб його вислухали, - нікому не відмовлено, адже у спілкуванні з людиною психолог проявляє в першу чергу повагу до неї та її чеснот, тому двері кабінету психологічної служби завжди відкриті для всіх.